

УДК 339.43.001.76

Шквиря Н.О., к.е.н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Анотація. Проаналізовано цінову політику аграрних підприємств. Визначено особливості ціноутворення на ринку сільськогосподарської продукції. Обґрунтовано перспективні напрямки підвищення ефективності ціноутворення на продукцію агропромислового комплексу.

Ключові слова. Ціна, ціноутворення, цінова політика, сільськогосподарські підприємства, аграрний ринок, маркетингове ціноутворення.

Аннотация. Проанализирована ценовая политика аграрных предприятий. Определены особенности ценообразования на рынке сельскохозяйственной продукции. Обоснованы перспективные направления повышения эффективности ценообразования на продукцию агропромышленного сектора.

Ключевые слова. Цена, ценообразование, ценовая политика, сельскохозяйственные предприятия, маркетинговое ценообразование.

Annotation. The analysis of the prices of agricultural production concrete types is characterized by instability by years though tend to growth. Instability of the prices by years testifies to instability and uncertainty of economic policy as a whole in relation to agriculture. The changes in price didn't answer dynamics of growth of prime cost, had of-ten spontaneous character that didn't promote stabilization of the financial and economic relations of the agricultural enterprises. Imperfection of system and the pricing mechanism on agricultural for the last five years visually speaks to production about nonequivalence of intersectoral barter between agriculture and the industry.

In article the perspective directions of increase of efficiency of pricing on production of agro-industrial sector are proved.

One of the important directions of pricing system effectiveness increase is cooperation and integration. Their application in agriculture allows to lower costs of production and by that to increase profit.

Introduction of the offered actions has to be complex and quite supported from government bodies that is an indispensable condition of their efficiency. It will allow not only to optimize work of pricing system on production of agro-industrial complex at the present stage, but also to smooth consequences of the disproportions which have developed in it within decades.

Keywords. Price, pricing, price policy, agricultural enterprises, marketing pricing.

Постановка проблеми. Проблема формування ефективної системи ціноутворення в рамках всього народного господарства та окремих його галузей завжди гостро стояла в нашій країні. Протягом тривалого періоду часу на противагу об'єктивним економічним законам воно здійснювалося централізовано в плановому порядку. Закупівельні та роздрібні ціни на сільськогосподарські продукти встановлювалися примусово і суперечили інтересам виробників. Поряд з цим не відповідало завданню ефективного розширеного аграрного відтворення і співвідношення цін на сільськогосподарську та промислову продукцію. Такий механізм ціноутворення негативно позначився на рентабельності всього сільськогосподарства і наслідки його відчутні досі. Саме ціни і відсутність ефективного механізму їх формування є однією з основних причин збитковості багатьох сільськогосподарських підприємств. У цьому зв'язку особливої актуальності набуває вирішення задачі оптимізації

системи ціноутворення на продукцію агропромислового комплексу в рамках як окремого регіону, так і всієї країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Враховуючи важливість цінового аспекту, багато вчених-економістів присвятили свої дослідження вивченню питань ціноутворення на продукцію сільського господарства, які знайшли своє відображення в роботах Дугіної С.І., Руденко А.В., Колеснікова О.В., Мазур Н.А., Савицької Н.Л., Тормоса Ю.Г., Червен І.І., Шкварчук Л.О. та ін.

Разом з тим багато питань, що стосуються особливостей ціноутворення в сучасних ринкових умовах, зміни цін у динаміці на основні види сільськогосподарської продукції, взаємодії їх складових, а також паритету в товарному обміні між сільськогосподарським і промисловим виробництвом, цінової стратегії агровиробників, потребують подальшого вивчення.

Мета статті. Проаналізувати цінову політику аграрних підприємств. Визначити

особливості ціноутворення на ринку сільськогосподарської продукції. Обґрунтувати перспективні напрямки підвищення ефективності ціноутворення на продукцію агропромислового комплексу

Виклад основного матеріалу. Проаналізуємо більш конкретно про фактичне ціноутворення в системі сільського господарства України. Дані таблиці 1 свідчать, що ціни на

конкретні види сільськогосподарської продукції характеризуються нестійкістю за роками, хоча мають тенденцію до зростання (у розрахунку на одиницю продукції). Нестійкість цін за роками на одні й ті ж товари говорить про нестабільність і невизначеність економічної політики в цілому по відношенню до сільського господарства.

Таблиця 1

Динаміка змін за роками реалізаційних цін на основні види сільськогосподарської продукції в Україні, грн./ц

Вид продукції	Роки					Відношення цін 2012р. до 2008р.
	2008	2009	2010	2011	2012	
Зернові та зернобобові культури	78,0	80,8	112,0	135,6	154,9	198,6
Соняшник	139,0	189,8	300,5	319,4	355,0	255,4
Цукрові буряки	22,4	41,8	48,0	51,4	42,8	191,1
Картопля	113,1	127,9	228,0	198,4	114,1	100,9
Овочі	224,0	185,8	229,2	200,2	191,8	85,6
Плоди та ягоди	171,9	167,5	241,2	294,6	281,2	163,6
Виноград	258,2	274,3	377,2	350,5	404,2	156,5
ВРХ на м'ясо	835,5	830,6	898,0	1202,3	1242,0	148,7
Свині на м'ясо	1160,1	1405,4	1222,3	1364,6	1596,8	137,6
Птиця на м'ясо	778,1	843,7	991,2	1047,0	1139,3	146,4
Молоко	176,8	176,0	269,6	312,6	272,4	154,1

Незважаючи на те, що сільське господарство офіційно оголошено одним із пріоритетів національної економіки, весь цей час воно фактично залишалось другорядною галуззю, відношення до якої в різний час було неоднаковим. Так, в роки зростання розуміння важливості галузі ціни підвищувались, в роки послаблення уваги вони знижувались. Зрозуміло, це не могло додати стабільності аграрної економіці. Більш того, ціни не визначалися завчасно і набагато вперед. Звідси товаровиробники не могли мати впевненості у своїй перспективі.

Слід сказати, що внутрішні закупівельні ціни на сільськогосподарську продукцію хоча і мають тенденцію до зростання, але ще відстають від цін світового рівня. Приблизно така ж ситуація спостерігається і з відставанням споживчих цін [3]. Необхідність підвищення реалізаційних і роздрібних цін потребує адекватного зростання заробітної плати сільськогосподарських товаровиробників і інших категорій робітників для того,

щоб населення в змозі було придбати необхідний асортимент продукції.

Підтримка низьких цін на вітчизняне продовольство чреватиме глибинними протиріччями. Це тільки зовнішньо здається, що воно в країні дешеве і доступне. Порівняння вартості продовольства з доходами населення говорить зовсім про протилежне. Так, по відношенню, наприклад, до заробітної плати продовольство в країні стає вже непомірно дорогим. Всі економічно розвинуті країни мають високі ціни (порівняно з Україною), але в структурі сукупних витрат на харчування складають меншу частину всіх витрат (в США – 11%), тоді як в Україні навпаки (60-80%), основні витрати зараз приходяться на споживання [5]. Їх питома вага в доходах населення за останній час швидко зростає.

Низькі реалізаційні ціни, неадекватні витратам на виробництво – це позбавлення сільськогосподарського товаровиробника вести розширене відтворення за рахунок власних доходів, виснаження виробничого

потенціалу, нездатність накопичення капіталу, неможливість налагодженої нормальної системи мотивації праці і виробництва.

Те що, закупівельні та реалізаційні ціни на сільськогосподарську продукцію в країні повинні збільшуватися за роками, наочно демонструє незмінно стрімке зростання витрат виробництва, викликане майже безперервним підвищенням вартості промислових ресурсів, які надходять у сільське господарство для забезпечення агропромислового виробництва.

Наприклад, відношення зростання витрат у 2012р. до рівня 2008р., тобто за 5 років, склало від 132,8% (картопля) до 208,7% (зернові та зернобобові культури). В середньому за 5 років собівартість виробництва сільськогосподарської продукції за групою товарів, які оцінюються, збільшилась на 56%. За аналогією зростання цін повинно бути більшим. Однак по багатьом культурам зміни цін не відповідали динаміки зростання собівартості, мали часто спонтанний характер, що не сприяло стабілізації фінансово-економічних відносин сільськогосподарських підприємств.

Про явну недосконалість системи і механізму ціноутворення на сільськогосподарську продукцію за останні 5 років наочно говорить нееквівалентність міжгалузевого товарообміну між сільським господарством і промисловістю, яка має тенденцію до збільшення. Диспаритет цін негативно відобразився на відтворювальних можливостях підприємств аграрного сектору країни

В результаті дослідження нами було визначено ряд перспективних напрямків підвищення ефективності ціноутворення на продукцію агропромислового комплексу України. Серед них дотування сільськогосподарської продукції, яке передбачає виділення грошових коштів зі сторони держави, що спрямовуються на компенсацію витрат сільськогосподарських товаровиробників, які змушені незважаючи на збільшення витратної частини продукції стримувати стрімке зростання цін.

Одним із важливих напрямків підвищення ефективності системи ціноутворення є кооперація і інтеграція. Їх застосування у сільському господарстві дозволяє знизити витрати на виробництво продукції і тим са-

мим збільшити прибуток. Кооперування сільськогосподарських товаровиробників, які не мають можливості поодиноці придбати необхідне обладнання, спрямовано на створення пунктів з переробки виробленої ними продукції. На наш погляд, в цьому випадку взаємовідносини між структурами, які кооперуються повинні будуватися на договірній основі з розмежуванням прав і обов'язків згідно з їх вкладом, а фінансово-економічне обґрунтування їх сумісної діяльності відображатися в детально розробленому бізнес-плані, який дозволить не тільки всебічно проаналізувати всі аспекти, але і залучити інвесторів для фінансування даного проекту.

Велике значення для стабілізації цінової політики аграрних підприємств є цільові (еквівалентні, паритетні) ціни, які покликані відшкодувати товаровиробнику його матеріальні витрати (нормативні), витрати праці на середньому рівні в країні і забезпечити прибуток [2].

Основні механізми ціноутворення на продукцію сільського господарства слід формувати відносно найгірших умов виробництва. Інакше кажучи, сільськогосподарські підприємства, які володіють відносно найгіршими природними і економічними умовами господарювання, повинні мати можливість вести нормальну виробничу діяльність за рахунок власних джерел, сформованих від реалізації продукції. Підприємства, які працюють в середніх і кращих умовах повинні відраховувати рентні доходи в бюджет. Під нормальною діяльністю слід розуміти можливість підприємств організувати і вести процеси розширеного відтворення за рахунок прибутків від продажу продукції та послуг [4].

Однією з причин диспаритету цін на сільськогосподарську і промислову продукцію є монополізм підприємств першої та третьої сфер АПК. Мала конкуренція в них сприяє збереженню витратного підходу до формування цін на переробних і ресурсозабезпечуючих підприємствах, що призводить до зростання витрат на сільськогосподарську продукцію. Отже, щоб встановити еквівалентність обміну між сільськогосподарської та промислової сферами потрібно йти не шляхом субсидування першого, а шляхом вдос-

коналення методів формування цін на продукцію.

Для вдосконалення механізму ціноутворення в АПК можна використовувати два шляхи: один з них передбачає використання адміністративних (прямих) методів державного регулювання; другий - економічних (непрямих) важелів, які більшою мірою відповідають ринковій економіці.

Незважаючи на важливість державного регулювання, ініціатива у вирішенні проблем агропромислового комплексу повинна знаходитися в руках сільських товаровиробників. Одним з внутрішніх резервів самого аграрного виробництва є інтенсифікація виробництва на основі вдосконалення внутрішньогосподарських відносин. Діяльність кожного працівника і підрозділу сільськогосподарського підприємства треба будувати на основі широкого використання товарно-

грошових відносин, високої економічної самостійності та відповідальності, тісної ув'язки оплати праці з досягнутими кінцевими результатами. Необхідно не тільки підсилювати режим економії, впроваджувати ресурсозберігаючі технології, але і перебудовувати структуру виробництва, удосконалювати його спеціалізацію, диверсифікацію, підвищувати мотивацію праці на основі вдосконалення виробничих відносин.

Висновки. Таким чином, впровадження запропонованих заходів має бути комплексним і цілком підтримуваним з боку державних органів, що є неодмінною умовою їх ефективності. Це дозволить не тільки оптимізувати роботу системи ціноутворення на продукцію агропромислового комплексу на сучасному етапі, а й згладити наслідки диспропорцій, що склалися в ньому протягом десятиліть.

Література.

1. Дугіна С.І. Маркетингова цінова політика: Навч. посібник./ С.І. Дугіна – К.: КНЕУ, 2005. – 393 с.
2. Мазур Н.А. Фактори ціноутворення в системі формування ефективного аграрного сектору / Н.А. Мазур // Наук. вісник Національного аграрного університету / Редкол.: Д.О. Мельничук (відп. ред.) та ін. – К., 2008. – Вип.119. – 299с.
3. Хорунжий М.Й. Проблеми ціноутворення на сільськогосподарську продукцію / М.Й. Хорунжий // Економіка АПК. – 2011. - №1. –с.57-61.
4. Червен І.І. Аграрний ринок вимагає зваженої цінової політики / І.І. Червен, І.Д. Бурковський, А.В. Бурковська // Економіка АПК. – 2007. - №3. –с.99-104.
5. Шкварчук Л.О. Ціноутворення: Підручник./ Л.О. Шкварчук – К.: Кондор. – 2006. – 460 с.